

Nr 21

Utlåtande i anledning av väckta motioner om en aktiv samhällsplanering av glesbygder, m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 380 av herr *Ståhl*, har föreslagits, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om utredning med förslag till målsättning och riktlinjer för aktiv samhällsplanering även av olika delar av våra glesbygder i syfte att göra lämpliga sådana delar av landet attraktiva för bostadsbyggande, servicenärningar och även industriella företag, och att åt även övriga delar av glesbygden ge en långtidsplanering med sikte på sådana samhällsuppgifter som en allsidig utredning närmare bör fixera.

Vidare har i två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 581 i första kammaren av herrar *Harald Pettersson* och *Thorsten Larsson* och nr 699 i andra kammaren av herrar *Dahlgren* och *Larsson* i Norderön, hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att en utredning skyndsamt tillsättes med uppgift att överväga olika initiativ och åtgärder, som kan stimulera näringslivets utveckling i glesbygderna och garantera tillfredsställande servicemöjligheter för glesbygdsbefolkningen, samt om att de förslag, som sagda utredning kan föranleda, måtte föreläggas riksdagen så snart ske kan.

Beträffande motiveringen för de framförda förslagen hänvisas till motionerna I: 380 och II: 699.

Utskottet har från Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet genom skilda remisser inhämtat yttranden över dels motionen I: 380, dels de båda likalydande motionerna. Därefter har utskottet förehaft de nämnda motionerna till behandling i ett sammanhang.

Svenska stadsförbundet anför om motionen I: 380 följande:

Motionen präglas av en stark tro på möjligheterna att genom en aktiv samhällsplanering enligt ett av statsmakterna centralt fastlagt helhetsprogram föra ut bosättning och företagslokalisering till glesbygderna. Två arbetslinjer skisseras. I den glesbygd, som ligger inom några mils räjong kring tätorterna, bör bostadsområden planeras som utrustas med allsidig service, skolor, sjukvård, handelscentra, post, elkraft m. m. på tidsenlig nivå — ett slags sovstäder alltså, som dock även beräknas komma att attrahera företagsamhet. Glesbygden förvandlas således mer eller mindre till tätort. Men även den »egentliga» glesbygden bör åter få liv och bli ett hem för människor. Åt dessa måste lämplig sysselsättning planeras, givetvis av annat slag än i gångna tider. Den av motionären föreslagna utredningens uppgifter skall vara att ange målsättning och riktlinjer för en aktiv sam-

hällsplanering av olika delar av glesbygderna efter dessa tankegångar och bland annat att fixera lämpliga samhällsuppgifter för de i glesbygderna bosatta.

I fråga om att bibehålla eller återuppliva bosättning och företagsamhet i glesbygderna går motionärens tankegångar väsentligt utöver det program som helt nyligen framlagts av en statlig utredning i betänkandet Aktiv lokaliseringspolitik. I detta betänkande förordas såsom en försöksverksamhet under fem år åtgärder för lokaliseringsplanering och även subventionering av företagsamhet i sekundära centra och i vissa mindre tätorter. Utredningen betonar att det än så länge saknas tillräckligt utrednings- och forskningsunderlag för att fastlägga en långsiktig lokaliseringspolitik. Enligt styrelsens mening måste det anses uteslutet att en ny utredning skulle kunna upprätta ett generalprogram för bosättning och företagslokalisering i glesbygderna efter de i motionen angivna riktlinjerna. Vad det nu närmast gäller synes vara att samla erfarenheter av den aktivare lokaliseringspolitik som av allt att döma kommer att bedrivas och att även försöka få till stånd en mera omfattande kontinuerlig utrednings- och forskningsverksamhet beträffande det svenska näringslivets utveckling och lokaliseringsförutsättningar. Styrelsen kan därför ej tillstyrka motionärens förslag.

Om samma motion yttrar *Svenska Kommunförbundet*:

Det är en självklar strävan hos varje kommun att inom sina gränser söka skapa attraktiva förläggningssorter för företag av olika slag. Detta ingår i målsättningen för kommunernas samhällsplanerande åtgärder. I motionen behandlade problem kan därför enligt styrelsens mening anses ha sin grund i avsaknad av klara målsättningar för samhällsplaneringen endast i den mån däri inbegripes även de lokaliseringspolitiska målsättningarna. Då frågan om näringslivets lokalisering nyligen varit föremål för utredning, till vars förslag regering och riksdag ännu icke tagit ställning, kan en ny utredning beträffande en mindre del av detta problemkomplex icke lämpligen nu igångsättas.

Möjligheterna att tillgodose behoven av service av olika slag för befolkningen inom den egentliga glesbygden är i hög grad beroende av utvecklingen i de tätorter, som i detta avseende har att betjäna omgivande glesbygd. Även om utvecklingen i dessa tätorter framdeles skulle komma att stimuleras genom en mera aktiv samhällelig lokaliseringspolitik finns det enligt styrelsens mening säkert all anledning för såväl statliga som kommunala myndigheter att ägna betydande uppmärksamhet åt dessa problem. Styrelsen ställer sig dock tveksam till möjligheten att genom utredning av hithörande spörsmål nu kunna komma fram till praktiskt användbara målsättningar och riktlinjer för handlandet.

Inom Svenska kommunförbundets styrelse har ledamoten herr *Persson* i Svensköp i särskilt yttrande anfört:

Den svenska landsbygden rymmer inom sig tillgångar av stort värde även för det framtida samhället. Man kan äventyra dessa tillgångar genom att helt lägga denna bygd utanför all samhällsplanering. En landsbygdsplanering med sikte på framtiden måste emellertid i första hand beakta andra problem än de som i motionens kläm exemplifieras.

Det framtida samhället kommer att kräva helt andra rekreationsarealer

än för närvarande. Man måste i tid bestämma sig för de områden, inom vilka fritidsbebyggelse kan tillåtas, eller var man kan lägga ut lämpliga strövområden. Landskapsvården kräver beaktande. Våra vackra utsikter måste skyddas, grusåsarnas exploatering hållas inom bestämda gränser och vattenförsörjningen tryggas. Vägplaneringen bör inriktas mot det ökade kommunikationsbehovet mellan tätort och landsbygd. Mark måste i tid reserveras för flygplatser. Jämsides härmed måste näringslivets behov av tillräckliga och lämpliga arealer för ett ekonomiskt jordbruk och skogsbruk tillgodoses.

Dessa och andra angelägna frågor kan motivera att man för naturligt avgränsade geografiska områden upprättar en strategisk plan som sedan kan läggas till grund för fysisk planering.

Beträffande motionerna I: 581 och II: 699 hänvisar *Svenska stadsförbundet* till sitt ovan återgivna yttrande och framhåller, att man har anledning förutsätta, att glesbygdproblemen kommer att uppmärksammas bl. a. vid prövningen av de förslag som framlagts av kommittén för näringslivets lokalisering. Förbundet anser skäl icke föreligga att nu föranstalta om en särskild utredning med de uppgifter som angivits i motionerna.

Även *Svenska kommunförbundet* anför härvidlag i allt väsentligt samma synpunkter som i sitt yttrande över motionen II: 380. Förbundet understryker de lokaliseringspolitiska målsättningarnas stora betydelse när det gäller att tillgodose glesbygdernas servicebehov.

Utskottet. I motionen II: 380 framhålles, att frågor om samhällsplanering och lokalisering under de senaste åren blivit föremål för allt större uppmärksamhet i vårt land, såväl inom departement och centrala ämbetsverk som hos regionala myndigheter, landsting och primärkommuner. I särskild grad har dock denna verksamhet varit inriktad på tätorternas behov. Mot bakgrund härav väckes i motionen frågan om en aktiv samhällsplanering också av glesbygderna, varvid anföres att av dessa somliga delar kan betraktas såsom blivande bosättningsområden för personer som får sin försörjning i tätorterna, medan däremot andra, vidsträcktare delar måste beräknas förbli egentliga glesbygder, där det kan uppstå svårigheter att bereda invånarna tillgång till en tillfredsställande service av olika slag. Även om för båda dessa typer av glesbygder den erforderliga planeringen i väsentlig utsträckning måste ankomma på regionala och lokala instanser, erfordras enligt motionärens mening ett helhetsprogram som måste anges av statsmakterna och som förutsätter den i motionen föreslagna särskilda utredningen.

Utskottet delar motionärens uppfattning att glesbygdernas och glesbygdsbefolkningens framtid är ett spørsmål som det för samhällets olika instanser är i hög grad angeläget att beakta. Vad beträffar uttalandet att samhällsplanerarnas arbete hittills inriktats främst på tätorternas behov vill utskottet dock framhålla, att detta skett också i glesbygdsbefolkningens intresse. **Kommittén för näringslivets lokalisering**, vars i betänkandet »Aktiv lokali-

seringspolitik» framlagda förslag nu håller på att prövas inom inrikesdepartementet, har som ett av tre syften för den samhällseliga lokaliseringpolitiken angivit att skapa en harmonisk samhällsmiljö, som så långt det är möjligt ger människorna — oberoende av var de måste bo för att fullgöra sin uppgift — en likvärdig standard i fråga om social och kulturell service. När kommittén med bl. a. detta program som utgångspunkt har utformat sitt förslag till lokaliseringpolitik, har den betonat, att glesbygderna för sin service måste bli beroende av tätorterna och att lokaliseringpolitikens uppgift därför blir att stödja de tätorter som kan fungera som centra för befolkningen i glesbygderna.

Samma tanke kan också sägas ligga till grund för den pågående kommunindelningsreformen. Denna går ut på att de nya kommunala enheterna skall byggas upp kring centralorter, vilka å ena sidan tillhandahåller omlandet service, å andra sidan själva blir beroende av omlandets efterfrågan på varor och tjänster. Det har förutsatts att härigenom skulle utvecklas en intressegemenskap mellan centralorterna och deras omland.

Utskottet finner anledning antaga, att den utbyggda lokaliseringsverksamhet, som kan väntas bli ett resultat av den nyssnämnda kommitténs förslag, kommer att positivt påverka även glesbygdernas utveckling.

Utskottet vill ytterligare framhålla, att med hänsyn till de starkt växlande förutsättningar, som råder i fråga om glesbygderna i olika delar av vårt land, regionala och lokala organs planeringsverksamhet torde få tillmätas särskild vikt. Kommittén för näringslivets lokalisering har föreslagit en utbyggnad av bl. a. de regionala organen för lokaliserings- och planeringsfrågor; hithörande spörsmål är vidare föremål för behandling inom länsförvaltningsutredningen. Oavsett vilka reformer dessa utredningars förslag kan komma att leda till, kan konstateras att redan den hittillsvarande planeringsverksamheten hos de regionala organen i vissa fall har omfattat också rena glesbygdproblem. Bland utredningar av lokaliseringpolitiskt intresse, som vissa länsstyrelser och landsting haft ansvaret för eller tagit initiativ till, märks sådana som avsett fritidsbebyggelsens lokalisering, bebyggelse och näringsliv i skärgårdsområden, bondeskogsbrukets omfattning och lantbrukets struktur. En utvidgning av sådan regional utredningsverksamhet till en mera samlad planering för länets glesbygdsmråden borde enligt utskottets mening vara tänkbar.

Utskottet vill härutöver påpeka, att en del av de frågor som motionären berör för närvarande är under utredning även centralt, i det att 1962 års fritidsutredning behandlar spörsmål om fritidsområden, fritidsbebyggelse etc. I detta sammanhang må även nämnas de planeringsuppgifter på naturvårdens område, som anförtratts åt den år 1963 inrättade statens naturvårdsnämnd.

Motionerna I: 581 och II: 699 tar upp delvis samma problem som den ovan berörda motionen. Under hänvisning till det vikande befolkningsunder-

laget i glesbygderna behandlas frågan hur glesbygdsbefolkningen skall kunna beredas en lika god standard i olika avseenden som övriga grupper. En utbyggnad av näringslivet även i glesbygderna och dessutom andra samhälleliga stödåtgärder anges som medel för att tillgodose detta syfte.

Vad utskottet ovan yttrat om motionen II: 380 torde till stor del äga tillämpning även på sistnämnda motioner. Det syfte som ligger bakom dessa finner utskottet angeläget. Liksom remissinstanserna måste utskottet emellertid som en allmän slutsats beträffande samtliga här berörda motioner fastslå, att det, innan någon ny utredning med sikte på bl. a. näringslivets utveckling i glesbygderna kan ifrågakomma, synes lämpligt att först avvakta regeringens och riksdagens ställningstagande till de förslag som framlagts av kommittén för näringslivets lokalisering. Att denna kommitté efter omfattande utredningsarbete stannat vid att föreslå en lokaliseringspolitisk försöksverksamhet under fem år understryker ytterligare att underlag för närvarande knappast kan erhållas för så långtgående planeringsåtgärder som motionärerna förordat. Det stora intresse som olika samhällsorgan visar för planeringsfrågorna och de aktivare lokaliseringspolitiska strävanden som nu torde vara emotse bör dock enligt utskottets mening leda till att de problem som motionärerna berört kommer att beaktas av myndigheterna även utan en sådan omedelbar, generell utredning som i båda fallen föreslagits.

Åberopande vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- 1) att motionen II: 380 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,
- 2) att motionerna I: 581 och II: 699 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 april 1964

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Schmidt, Gustaf Henry Hansson, Åke Larsson, Palm, Nils Theodor Larsson*, Gorthon, Augustsson och Larfors;

från andra kammaren: herrar Regnéll, Berglund, Hansson i Önnarp, Larsson i Umeå, Bengtsson i Landskrona, Ekström i Iggesund och Fridolfsson*.

* Ej närvarande vid justeringen.